

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:4, Issue:23
sssjournal.com

pp.4765-4774
ISSN:2587-1587

2018
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 23/08/2018

The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 31/10/2018

Published Date (Makale Yayın Tarihi) 31.10.2018

HOLLYWOOD SİNEMASINDA HALKLA İLİŞKİLER FAALİYETLERİ: ÖRNEK FİLMLER ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

PUBLIC RELATIONS ACTIVITIES IN THE HOLLYWOOD CINEMA: A REVIEW ON SAMPLE MOVIES

Erdi KARADENİZ

T.C İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, erdikaradeniz@stu.aydin.edu.tr İstanbul/Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.915>

Reference : Karadeniz, E. (2018). "Hollywood Sinemasında Halkla İlişkiler Faaliyetleri: Örnek Filmler Üzerine Bir İnceleme", International Social Sciences Studies Journal, 4(23): 4765-4774

ÖZ

Sinema çok sevilen bir eğlence aracı ve bütün bu alandaki sanat pratikleridir. Sinema filmleri insanları eğlendirme işlevinin ötesinde bugün ilave işlevler üstlenmektedir; örn. insanları eğitmek gibi. Sinema etkili bir dile sahiptir ve sinemanın dili mesaj aktarımı için kullanılabilir. Sinema filmleri insanları eğlendirme işlevinin ötesinde bugün ilave işlevler üstlenmektedir; örn. insanları eğitmek gibi. Sinema etkili bir dile sahiptir ve sinemanın dili mesaj aktarımı için kullanılabilir.

Filmler bir yandan izleyici kitleye verilmesi planlanan mesajların aktarıldığı etkili iletişim araçları olduğundan, diğer yanda izleyici kitle ile ilişkiler kurulurken halkla ilişkilerin değişik kuramlarından yararlanılabilmektedir. Böylece sinemada yapılan filmler ile izleyici kitleyle iletişim ve ilişkiler köprüsü kurulmaktadır. Bu bağlamda birtakım iletişim kuramları ile halkla ilişkiler kuramları da önem kazanmaktadır. Sinema filmlerinde bunların uygulamaları açık veya gizli şekilde görülebilmektedir.

Tez çalışmasında Hollywood yapımı 'Başkanın Adamları' filmi halkla ilişkiler kuramlarından 'Gündem Belirleme Kuramı' bağlantısıyla incelenmiştir. Filmde genel olarak yapılan manipülasyon haberlerle halkın dikkatinin belirli (istenen) bir yöne çekilebildiği daha doğrusu döndürülebildiği izlenmektedir. Böylelikle bu film "Gündem Belirleme Kuramı" ile ilişkilendirilmektedir.

Anahtar sözcükler: Sinema, Sanat, Sinema filmleri, İşlev, Mesaj, Mesaj aktarımı, Halkla ilişkiler, İletişim, İlişki, İletişim kuramları, Halkla İlişkiler kuramları, 'Başkanın Adamları' filmi, Gündem Belirleme Kuramı, Manipülasyon Haber.

ABSTRACT

Cinema is a most loved entertainment tool and the whole art practices in this field. Beyond entertainment today movies commit additional functions, e.g. training the people. Cinema has an influential language and this language can be used for message transfer. While on the one hand movies become influential communication tools via them planned messages transferred to the audiences, on the other hand during establishing relationships with the audiences different public relations theories can be utilized. In this way, by movies communications and a relationships bridge is built with the audiences. In this regard some communication theories and public relations theories gain importance, too. In the movies their applications can be seen either explicitly or hiddenly.

In the thesis study, the film 'Wag the Dog' –produced in Hollywood– is examined by its engagement with 'Agenda Setting Theory' which is one of the theories of public relations. In the film, in general, it's watched that by manipulation of news the attentions of public can be attracted or rather be turned towards a determined (wanted) direction; in this way this film is associated with the 'Agenda Setting Theory'.

Keywords: Cinema, Art, Movies, Function, Message, Message transfer, Public Relations, Communication, Relationship, Communication theories, Public Relations theories, The film 'Wag the Dog', Agenda Setting Theory, Manipulation of news.

¹ 2018 yılında kabul edilen "Hollywood Sinemasında Halkla İlişkiler Faaliyetleri: Örnek Filmler Üzerine Bir İnceleme" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

1. GİRİŞ

“Hollywood Sinemasında Halkla İlişkiler Faaliyetleri: Örnek Filmler Üzerine Bir İnceleme” isimli bu Yüksek lisans tez çalışmasına önce araştırılan konuya giriş niteliğinde bir Giriş yazısının yazılmasıyla başlanmaktadır.

Birinci bölümde, sinema ve iletişim bağlamında halkla ilişkiler incelenmektedir. Bu bölümde birtakım iletişim teorileri açıklanarak, sinema ile ilişkileri açıklanmaktadır. Sonra bir iletişim aracı olarak sinemanın kullanılması izah edilmekte, iletişim arka planı ile sinema filmlerinin etkinliği tartışılmakta ve en son sinemada hedef kitlenin ve hedef kitleye mesaj aktarımının önemi üzerinde bu bölümde durulmaktadır.

İkinci bölümde, Hollywood sinemasında halkla ilişkiler faaliyetleri mercek altına yatırılmaktadır. Bu bölümde önce Hollywood sineması hakkında genel bilgiler verilmektedir. Bu kapsamda Hollywood sinemasının tarihteki gelişimi, özellikleri ve Hollywood sinemasında çekilen filmler ve türleri açıklanmaktadır. Sonra sinema-halkla ilişkiler ilişkisi kurulmaktadır. Bunun için önce halkla ilişkiler kavramına açıklık getirilmektedir. Çeşitli halkla ilişkiler stratejisi ve yaklaşımları üzerinde durulmaktadır. Daha sonra birtakım halkla ilişkiler kuramları açıklanmaktadır ki bu tez çalışmasında bu kuramlardan incelenecek olan ‘Başkanın Adamları’ filmi özelinde ‘Gündem Belirleme Kuramı’ ile ilişkilendirilmektedir.

Üçüncü bölüm uygulama bölümü olup, burada ‘Başkanın Adamları’ filmi halkla ilişkiler açısından detaylıca incelenmektedir. Bu bölümde önce incelenecek filmin hikâyesi açıklanmaktadır. Sonra filmin ana karakterleri ve rolleri hakkında bilgiler verilmektedir. Sonra halkla ilişkiler stratejisi ve yaklaşımları ışığında film incelenmektedir. Bunun için film üç evreye ayrılmaktadır. Çünkü filmin üç evresinde değişen şartlara uygun geliştirilen stratejiler vardır filmde. Birinci evrede kamuoyunun dikkati Arnavutluk ile yapılan sözde bir savaş durumuna çekilmektedir. İkinci evrede bu sözde savaş CIA tarafından anlaşılmaktadır ve yeni bir kahraman figürüne doğru algılar yönlendirilmektedir. Filmin üçüncü evresinde ise ortaya çıkarılan kahraman ölmekte, bunun sonucunda vatansever bir kahraman imajı yaratılmakta ve büyük bir cenaze töreni düzenlenmektedir. ‘Başkanın Adamları’ filminde olaylar bu şekilde bir seyir izlemektedir. Bu bölümde en son bu filmin halkla ilişkiler açısından etkileri değerlendirilmekte ve film ‘Gündem Belirleme Kuramı’na göre incelenmektedir.

1.1. Halkla ilişkiler kavramı

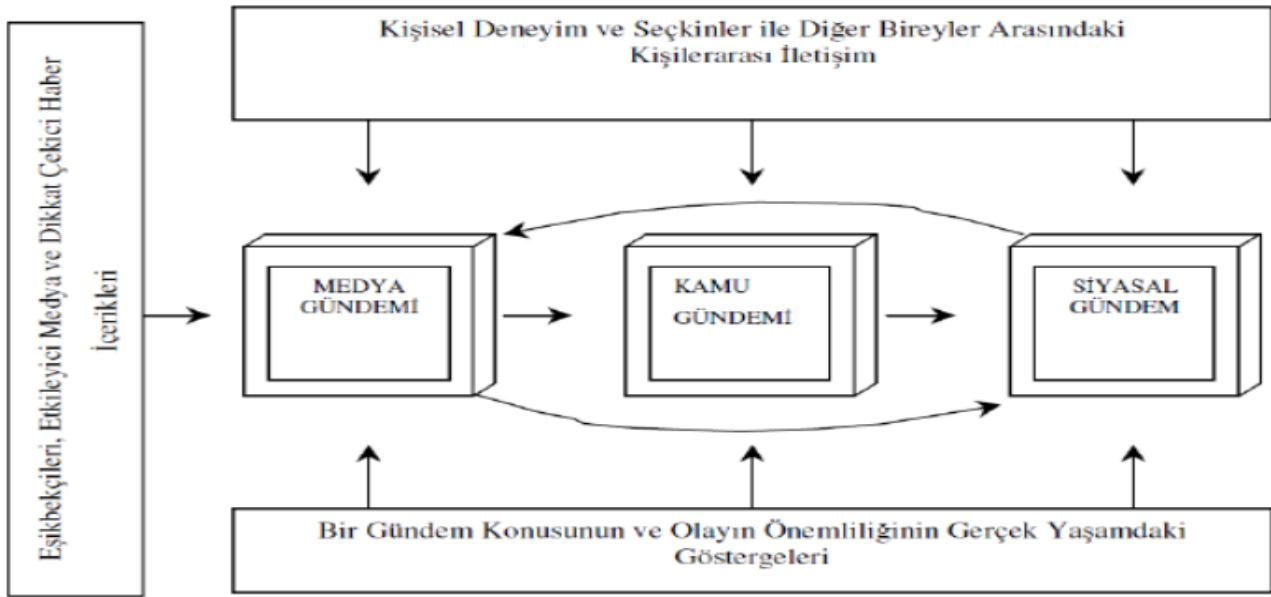
Halkla ilişkilerde hedef kitlelerle kurulacak planlı ilişkiler önemlidir. Halkla ilişkiler süreci ve faaliyetleri önceden planlanır. Halkla ilişkilerle amaçlanan hedef kitlelerin ikna edilmesi, etkilenmesi ile onlardan istenilen yönde davranışların oluşturulmasıdır. Böylelikle hedef kitlelerin bilinçlerini ve davranışlarını yönetmeye çalışan bir kitle manipülasyon biçimi olarak görülerek aynı zamanda eleştirilmektedir, çünkü “Hollywood filmleri ile kamuoyu oluşturulmakta ve yönlendirilmektedir. Gönderilen mesajlar alıcıların davranışlarını etkilemekte ve onları manipüle etmektedir. Bu filmleri izleyenler, mesajlardan doğrudan ve anında etkilenmekte, kendi bilgileri veya istekleri dışında yönlendirilmektedirler.” (Aydın, 2014: 1-2). Filmlerin vizyona girmeden önce, izleyiciye verilmek istenen haberlerle sinemaseverlere ulaşma çabası, izleyeceği filmler hakkında fikir sahibi yapmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte, internet platformlarında film hakkında ortaya atılan olumlu ya da olumsuz iddialar, görüşler izleyiciyi etkilemektedir.

Halkla ilişkilerin bir tanımı halkla ilişkiler bir yönetim fonksiyonu olarak görülerek, bir kurum ve kamusu arasında karşılıklı iletişim, kabul ve işbirliğini kurma ve sürdürmeye yardımcı olan kendine özgü yönetim fonksiyonudur, şeklinde yapılırken, diğer bir tanımı da kurumun amaçları üzerine yapılan, önem sırası - kimi zaman tüketici, kimi zaman dağıtıcı ve çalışanlar gibi kurumun ve kampanyanın hedeflerine göre-değişkenlik gösteren hedef kitlelerle gerçekleştirilen stratejik iletişim yönetimidir, şeklinde yapılmaktadır (Kalender, 2013: 5). Bu stratejiyi belirleyen firma, ulaşmak istediği kitleyi etki altına almak istemektedir. Bununla birlikte etkisi altında olan izleyici kendi içerisinde oluşturacağı kampanya ve yorumlarla kitleye yeni kitleler getirecektir.

Halkla ilişkiler amacıyla kullanılan halkla ilişkiler araçları çok çeşitlidir. Halkla İlişkilerinin bu araçları yazılı ve basılı araçlar, görsel ve işitsel araçlar, sözlü araçlar yüz yüze ve kitlesel iletişim şeklinde sınıflandırılabilir. Sinema bu sınıflandırmada, görsel ve işitsel araçlar içinde yerini almaktadır (Ayhan Yılmaz, 2013: 123). Sinema filmlerinin tanıtılması için başta televizyon reklamları olmak üzere afiş, poster, billboard vb. araçlardan da yararlanıldığı görülmektedir.

1.2. Gündem Belirleme Kuramı

Kitle iletişim araçları toplumun gündemini belirlemede önemli rol oynamaktadır. İnsanlar kitle iletişim araçlarından önemli konuları öğrenmekte, bilgiler edinmekte ve bu bilgileri kendi içlerinde değerlendirmektedirler. Bu süreçlerde bir konuyla ilgilerini biçimlendirmeye çalışmaktadırlar. Böylece gündem belirleme yaklaşımı kitle iletişim araçlarının etkileri üzerine yoğunlaşmaktadır. “Kitle iletişim araçları gündem belirleme yaklaşımına göre toplumun gündemini oluşturması istenilen birtakım konuları izleyici/kullanıcı kitlelere aktararak onların ilgisini kısa sürede o konuya çekerler. İzleyici/kullanıcı kitlelerin konuya yeterince ilgi göstermesi durumunda da toplumda kısa süre içerisinde o konuyla alakalı birtakım kanaatler ortaya çıkmakta ve o kanaatler doğrultusunda da bir kamuoyu olduğu gözlenmektedir.” (Kılıç, 2015: 3-4). Gündem zaman dilimi içerisinde gerçekleşen hemen her olayda ve haberde değişebilmektedir. Kamuoyunun tartışmaya açtığı konular belli bir iddia boyutuna ulaştığı anda toplumun gündeminde yer almaktadır. Bu iddia bazen kısa, bazen ise uzun sürebilmektedir. Televizyonda gösterilen haberler günün, haftanın ya da dönemin önem sırasına göre öncelik kazanmaktadır.

Şekil 1.1: Gündem Belirleme Sürecinin Temel Unsurları (Kılıç, 2015: 13)

Gündem Belirleme Kuramı popüler olarak kabul görmüştür. Fakat bu kuramın eleştirildiği noktalar da olmuştur. Bu kuramı önemli kılan bazı yargıların abartılı olduğunu savunanlar, bu konuda medya Tanrı değildir ve kamuoyu gündemini her zaman etkileyemez iddiasında bulunanlar olmuştur. Böylece Gündem Belirleme Kuramına birçok eleştiri getirilmiştir. Kuramın basit eleştirilerinden birine göre bu “kuram, temel varsayımları içinde gereksizlik izlenimi yaratmaktadır.” (Melek, 2015: 31). Televizyonlarda gösterilen haberler, gün içerisinde gerçekleşmiş konu hakkında daha uzun bilgi almamızı sağlamaktadır. Günümüzde sosyal medya araçları sayesinde, gerçekleşen bir konu net olmamakla birlikte toplumu manipüle altında da bırakabilmektedir. Toplum tarafından büyük tepki gösterilecek konular, başka yoğun tepki uyandıracak haberlerle unutulmaya çalıştırılmaktadır.

1.3. Sinema-Halkla İlişkiler İlişkisi

Sinema-halkla ilişkiler ilişkisi iki şekilde ortaya çıkmaktadır; (1) Yapılan filmlerin izleyici kitleye tanıtılması ve onların bu filmleri izlemeleri için ikna edilme süreçleri/çabaları/ faaliyetleri ile (2) Filmlerin içindeki halkla ilişkiler bağlantıları yoluyla. Halkla ilişkiler hedef kitlelerin ikna edilmesi çabasıdır ve onlara yönelik iletişimin ikna edici şekilde tasarlanıp uygulanması önem taşımaktadır (Kalender, 2013: 6). Sinema alanında yapılan çalışmalar ve araştırmalar neticesinde günümüze kadar çeşitli yenilikler ve eklemeler mevcut olmaktadır. Ana temel izleyiciye sinema ürününü sunmak ve içeriğindeki senaryolarla izleyiciyle bağlantı kurma çabasıyla mesajı aktarabilmek en temel amaç olmaktadır. Bununla birlikte izleyici bu filmlere tepkisini, gittiği sinema salonlarında izleyici rakamlarıyla ortaya koymaktadır.

1.4. Başkanın Adamları Filminin Gündem Belirleme Kuramına göre İncelenmesi

Filmde suni gündemler belirlenmesiyle, bu filmin Gündem Belirleme Kuramı ile ilişkilendiği görülmektedir. Suni gündemler yaratılmak suretiyle toplulukların ilgileri başka konulara yönlendirilebilmektedir. Filmde medya -gerçek- yaşananları yansıtmak yerine yaşanacaklara yön vermekte ve belirlemektedir. Böylece medyanın gücü de bu filmde gösterilmektedir. Gündem Belirleme Kuramı, medyanın belli bir strateji sonucu haberleri seçerek sunmasıyla, kitlelerin konuştuğu ve düşündüğü konuları belirlediğini öne sürmektedir. Literatürde Geçer ve Şimşek (2017)'in çalışmasında Gündem Belirleme Kuramı ile ilişkili olarak Başkanın Adamları filmi de incelenmiştir. Yazarların da söylediği gibi bu filmde İngilizce spin-doctor olarak bilinen danışmaların ülkenin gidişatını günler içinde ne denli değiştirebileceğine ve bunu yaparken makyavelist bir yaklaşımla sonuca giden her yolu nasıl mubah kabul edebileceklerine çarpıcı örnekler bulunmaktadır (Geçer ve Şimşek, 2017: 335-336).

Sonuçta bu film halkla ilişkiler açısından önemli argümanlara ve uygulamalara sahip olmaktadır.

1.5 İletişim Teorileri ve Sinema

İletişim, iki birim arasındaki birbirine ilişkin mesaj alışverişi ve mesaj alışveriş sürecidir. İletişimin sözlü iletişim, sözsüz iletişim gibi türleri vardır. Kavramın bir tanımı şöyle yapılmaktadır; “Her çeşit mesajın, az ya da çok geniş ya da ayrışık toplum içinde yayılmasını sağlayan yöntemlerin tümü.” (Gönenç, 2007: 89). Günümüzde bir sinema duyumu ve yayılımı başta kitle iletişim araçları olmak üzere izleyici kitlesine duyurulur. Buna göre izleyici kitlesi sosyal medya, internet ve tv araçları sayesinde filmin başarı analizini tartışır. Buna göre filmin başarısı bu platformlar üzerinden tartışılmaktadır.

Kavramın bu tanımında iletişimle bir mesajın topluma yayılma eylemi öne çıkmaktadır. Her iletişimde bir gönderici (kaynak), bir de alıcı vardır. İletişimin ‘gösterge’ kavramıyla ilişkili diğer bir tanımı da şöyle yapılmaktadır; “Bir gönderici tarafından, öte yandaki bir alıcı üzerinde belli bir etki yaratmak amacı ile, adına ‘Gösterge’ denilen, anlam yüklü birimlerden yararlanarak, karşı tarafa, belirli bir ‘bildiri’ ulaştırılması eylemi” (Başkan 1988: 64 den aktaran Uluyağcı, 2007: 217). İletişimin bu tanımından da iletişimin bir amaçla, karşı tarafı etkilemek amacıyla yapıldığı da ortaya çıkmaktadır. Sinemanın zaman içerisindeki evrimiyle birlikte, bağımsız sinemacılar filmlerinde görüntü yoluyla yeni anlatımlar geliştirmişlerdir.

2. HOLLYWOOD FİMLERİNİN HALKLA İLİŞKİLER FAALİYETLERİ

Hollywood sinemasının hızla gelişmesi ve Hollywood’da yapılan filmlerin tüm dünyaya yayılması ile birlikte bu filmlerin çeşitli etkileri de konuşulmaya başlamıştır. Sinema da radyo, televizyon ve internet gibi kitle iletişim aracıdır (Kalender, 2013: 14) Toplulukları etkileme gücüne sahiptir. Hollywood sinemasında bu güne kadar çok sayıda film çekilmiştir. Çekilen filmler vasıtasıyla izleyicilerle iletişim kurularak, onlara önceden belirlenen bir takım mesajlar iletilebilmektedir. Bu filmlerden bazılarında iletilen mesajlara kasıtlı olarak iletilmiş manipülasyon mesajları olmuştur (Aydın, 2014: 1). Bu ifadede geçmekte olan manipülasyon teriminin sözcük anlamı hareket verme, harekete geçirme, yönlendirme, etkilemedir.

Topluma sunulan tepkiyle izleyicinin filmi tartışmaya açması, filmin konuşulması ve tartışılması bazı filmler için öncelikli hedefdir. Kitle filmi tartışma konusu olarak açar ve kitle zaman içerisinde bu tartışmayla çoğalır. Sonuçta Hollywood sinemasında çekilen filmler ile kamuoyu oluşturulmakta ve yönlendirilmekte, çekilen filmlerden bazıları vasıtasıyla toplumsal enerjiler harekete geçirilmeye çalışılmaktadır. Buraya kadar Hollywood sineması ve Hollywood sinemasında Halkla İlişkiler faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Hollywood Sineması

Dünyada sinemanın gelişmesinde ABD’nin payı büyüktür (Usai, 2008:19). Birleşik Devletler sineması sıklıkla Hollywood sineması olarak ifade edilmektedir. İlk başta Amerikan film yapım şirketlerinin merkezi New York’tu. 1910-1915 yılları arasında birçok film yapım şirketinin stüdyolarını California’ya taşıdıkları görülmüştür.

Film platoları olarak bugünkü Hollywood denilen bölge kullanılmaya başlamıştır. Bu taşınmada Hollywood’da arsa fiyatlarının düşük olması, buranın güneşi bol bir bölge olması, çeşitli doğal mekânlara sahip olması gibi faktörler etkili olmuştur. Böylece giderek sinema endüstrisi Hollywood’a kaymış ve Hollywood sinemanın simgesi oluvermiştir (Demirkıran, 2018:1). Sinemanın Amerika’da yayılmasının temel sebeplerinden biri de ünlü mucit Edison’dur. Edison sinemanın Amerikada tekel üzerinden gelişimini gerçekleştirmekte ve patenti sadece ona aitti.

Edison'un yanında bu aleti gören diğer sinema meraklısı girişimciler Sinemayı New York'tan California'ya taşımıştır. Taşınmasının bir başka sebebi ise kameranın telif hakkının California şehri ve sınırları içerisinde uygulanmaması olarak gösterilmiştir.

Yirminci yüzyılın başlarında burada yapılmaya başlanılan filmler sinemanın asıl gelişmesini ve dünya çapında yaygınlaşmasını sağlamış, film endüstrisi üzerinde büyük etkiye sahip olmuştur. Hollywood'da yaratılan sinema sistemi ABD'lilerin tüm dünyada sinemaya egemen olmalarını sağlamıştır (Gomery, 2008:64 75). 1900'lü yılların başlarında sinemanın Amerika'ya ulaşması ile birlikte birer dakikalık görüntüler çekilmeye başlanmış ve zaman içerisinde kendi kısa öyküleriyle yeni görüntülerle birlikte süre çok daha uzun bir hale gelmiştir.

2.1.1 Hollywood Sinemasının tarihi

Hollywood'un ilk yönetmeni 1910 yılında çektiği yedi dakikalık filmi 'In Old California' ile D. W. Griffith'tir. Filmde Frank Powell, Arthur V. Johnson ve Marion Leonard gibi oyuncular rol almıştır. O günden bu yana Hollywood sineması büyümüş ve dev bir sektör haline gelmiştir. Hollywood yapımı ilk film olarak Oscar Apfel ve Cecile B. De Mille'in yönettiği 1913 tarihli The Squaw Man kabul edilmektedir. Bu filmin Cecile B. De Mille tarafından 3 kez çekildiği; 1913'de sessiz, 1918'de sessiz ve 1931'de ise sesli olarak çekildiği bildirilmektedir. Filmde Dustin Farnum, Monroe Salisbury, Winifred Kingston gibi oyuncular rol almıştır.

Sinemayı ilk kendi tarzıyla harmanlayan yönetmen Griffith'tir. O çektiği filmleri tiyatro mesleğinin de etkisiyle sanatsal açıdan ele almıştır. Sinemanın Fransa'da ilk gelişimi tiyatro oyunları üzerinden gerçekleşmiştir. Griffith'te kendi yazmış olduğu tiyatro oyunlarını sinema diline çevirerek, tıpkı Fransız sinemasının başlangıcı gibi Hollywood'un da başlangıcı bu şekilde olmuştur.

Sinemaya gitmek Amerikan ulusunun tercih edilen eğlence biçimi haline geldikçe film üretimi, dağıtımı ve gösterimi hızla genişlemiş, 1920'ler Amerikan film endüstrisi için olağanüstü bir büyüme ve zenginleşme yılları olmuştur (Schatz, 2008:259). Amerika'da tiyatro oyunlarının yeri elbette sanatseverler için ayrı bir önem taşımaktaydı ancak sinemanın gelişimiyle birlikte, halk bir kutunun içinden perdeye yansıtılarak hayat bulan insanları izledikçe adeta büyülenmiştir. O yıllarda çekilen filmlerin tiyatro ile en doğal farklılığı, oynatılan oyunun birebir şekliyle tekrar izlenebilme imkânı olmasıydı. Böylelikle Amerika'ya yeni gelen bu sanat akımı yeni sinemacıları doğuracaktı.

2.1.2. Hollywood Sinemasının gelişimi

Fransız Auguste ve Louis Lumière kardeşler genelde modern sinemanın doğuşu ile irtibatlandırılırken, Amerikan sineması hızla endüstride baskın güç haline gelmiştir. 1920'den itibaren Birleşik Devletlerin film endüstrisi diğer ülkelerle kıyaslandığında daha yüksek yıllık brütlere ulaşmıştır. Daha fazla sayıda film üretmiştir. Hollywood sineması aynı zamanda ulus aşırı sinema olarak kabul edilmektedir. Hollywood bünyesinde çekilen filmler sadece Amerika dışında da gösterimi yapılmıştır. Filmlerin birçok dilde versiyonları yapılmıştır. Hollywood'da üretilen filmler ülke içinde tüketilirken bir yandan da tüm dünyada satılmaya başlamıştır. Böylece ABD'li film yapımcıları dünyada egemenliklerini hissettirmişlerdir.

Günümüzde dağıtım anlamında dünyanın hemen her yerine filmler ulaşmaktadır. Bu alan da yine Hollywood başı çekmektedir. Hollywood'un gelişimi ile beraber ulaştırma alanında da yenilikçi fikirleri olan sinemacılar, Avrupa'da yaşayan insanlara hitap edecekleri filmler çekmiştir. Avrupa da gösterimi gerçekleşen bu filmler başarılarının yanına devam filmlerini de eklemiştir. Sinema alanında Hollywood Amerikan rüyasını Avrupa'ya da yaşatmaya devam etmektedir.

2.1.3. Hollywood Sinemasının özellikleri

Hollywood sineması bir tür sineması olarak doğmuştur. Belli formüllerin oluşturulması, belli film türleri için belli kalıpların meydana getirilmesi ile standardize edilmektedir. Film karakterleri, dekorlar, filmlerin ambiyansı, anlatı biçimi standartlaştırılmış ve tekrar tekrar üretilmiştir. Bu tekrar içinde sürekli yenilikler gerçekleştirilmiştir. Böylece formüllerin yanında yenilik dinamiğinin var olduğundan söz edilmektedir.

Ulusal kahramanlık motiflerinin işlendiği Rambo ve Rocky örneğinde ki sinema filmlerinin serileri yapılmıştır. Bu filmlerde gösterilen kahramanlar efsaneleştirilmiştir. Hollywood filmlerinin gerçeği yansıtmak yerine, hayali bir dünyayı dayattıkları öne sürülmektedir. Kahramanlık serüvenleri, romantizm arayışı, kurtarıcı şiddet öyküleri, ırkçılığa ve suça ilişkin söylemler gibi önerilerle gerçekliği toplumsal değer ve kurumlarla bağdaştırarak bunların değişmez bir dünyanın açık göstergeleri olarak algılanmalarını

sağladıkları söylenmektedir (Ekinci, 2013:216). Hollywood zaman içerisinde kendi ürettiği filmlerden izleyicisine, halkın

içerisinden kahramanlar da sunmuştur. Hollywood halkın güçlü yapısı, milliyetçi tutumu, vatanseverliği gibi temel yapı taşlarını oturttuğu karakterler yaratmıştır.

Hollywood dünyanın en eski film endüstrisidir. Hollywood'da standart stüdyo sistemi Thomas Ince tarafından başlatılmıştır. Zamanla büyük stüdyolarda çekimlere geçilmiştir. Büyük stüdyolardaki iş bölümü ve uzmanlaşma ile haftada 2 film yapılacak hale dönüşmüştür. Bunlara örnekler olarak Paramount, Metro Goldwyn Mayer, Universal, Warner Bros ve 20th Century Fox verilebilmektedir (Demirkıran, 2018:2). Bu yeni yapımlar şirketleriyle birlikte dağıtım daha yüksek maliyetlerde kar elde edilmesini sağlamıştır. Ayrıca bu yeni stüdyolarda Amerika dışında da yeni ülkeler inşa edilmiştir. Yüksek bütçeli eski çağ, savaş, uzay filmleri gibi maliyetli yapımlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

2.2. Hollywood Sineması ve Halkla İlişkiler

Hollywood yapımı filmler için geniş bütçeli promosyonlar (tanıtımlar) ile halkla ilişkiler faaliyetleri yürütülmektedir. Bu yüksek bütçeli çalışmalar ise, billboard, sinema siteleri, sosyal medya araçları, festivallere katılım, reklamlar, televizyonda ve sinema salonlarında fragman tanıtımlarıyla gerçekleşmektedir. Bir yandan Hollywood sinemasında halkla ilişkileri incelemeye önce halkla ilişkiler kavramına da açıklık getirilmesi gerekmektedir. Aşağıda halkla ilişkiler kavramı açıklanmaktadır.

Sinema ortaya çıktığı ülke olan Fransa'dan şu an günümüzün en önemli sinema sektörü olan, Hollywood sinema sektörüne geldiği süreç içerisinde halkla ilişkiler faaliyetlerine devam etmektedir. Amerika'nın dünyanın hemen her alanında süper güç ülkesi olma çabası, sinemaya da etki bırakmıştır. Sinemanın bu coğrafya üzerindeki yaşamı çeşitli fikirlerin, deneylerin ve çalışmaların sonucunda kendi sinema kimliğini tüm dünyaya sunmaktadır.

Hollywood sinemasında çekilen filmler Amerika'nın kendi kültürünü, yaşantısı, entrika, aşk, sınıf ayrımı, kimliği ve ekonomik alanda başarısına göre çeşitlilik göstermiştir. Hollywood sinemasında kendi kültüründen yola çıkacak olursak Kovboy filmlerinin belli oranda izleyiciye hitap ettiği görülmektedir. Bilim kurgu alanında gerçekleştirilmiş sinema filmlerinin dışında, Amerikan kimliğinin üst sınıf bir ülke olduğunu gösteren filmler ortaya çıkmaktadır. Amerika kendi kültürünü başarılı gösterme çabasını, filmlerinde karakterlerin iş, ahlak, din, özgürlük gibi temel hakları çok doğru yapıyor gibi izleyiciye aktarmaktadır. Bugün de her yıl yüzlerce film Hollywood'da yapılmakta, böylelikle ABD'yi dünyada filmleri en çabuk üreyen ve film mühendisliği ile teknolojisinde lider ülke yapmaktadır.

Hollywood sinemasında çekilen filmler Amerika'nın kendi kültürünü, yaşantısı, entrika, aşk, sınıf ayrımı, kimliği ve ekonomik alanda başarısına göre çeşitlilik göstermiştir. Hollywood sinemasında kendi kültüründen yola çıkacak olursak Kovboy filmlerinin belli oranda izleyiciye hitap ettiği görülmektedir. Bilim kurgu alanında gerçekleştirilmiş sinema filmlerinin dışında, Amerikan kimliğinin üst sınıf bir ülke olduğunu gösteren filmler ortaya çıkmaktadır.

Hollywood sinemasında çekilen filmler türlerine göre incelendiğinde; Çok sayıda western filmi çekilmiştir. Cecile B. De Mille tarafından 1913 yılında çekilen ve ilk Hollywood yapımı film olarak kabul edilen "The Squaw Man" bir western filmidir. Konusunu Kızılderili bir kadınla evlenip onun kabilesinde yaşayan beyaz bir erkek oluşturmaktadır. Western filmlerinin atmosferi coşkundur. Bu türün filmlerinde John Wayne gibi vb. başarılı oyuncular rol almıştır. Karakteristik olarak bu filmlerde Birleşik Devletleri'nin batıya doğru genişlemesine ve kovboyların yerlilerle savaşına izleyiciler şahit olmuştur. Genelde filmlerde beyazlar iyi, onların karşısında Kızılderililer kötü gösterilmiştir.

3. BAŞKANIN ADAMLARI FİLMİNİN HALKLA İLİŞKİLER FAALİYETLERİ

3.1 Filmin Hikâyesi

Filmin hikâyesi kısaca bir -yandaş- haber yönlendirme uzmanının ve bir Hollywood yapımcısının (Amerikan) Başkanının seks skandalını örtmek için bir savaşı uydurma çabalarını birleştirmesine dayanmaktadır. Filmde bir sistem eleştirisi yapılmış gibi görünmektedir. Filmdeki bu iki karakter türlü tuzaklarla siyaseti etkilemektedirler ve bir yandan medyanın gücüne izleyiciler şahit olmaktadır. Daha geniş hikâyesinde Amerikan seçimlerinden hemen önce Amerika başkanı bir suç işleyerek adı seks skandalına bulaşmıştır. Bu olayın ört bas edilmesi gerekmektedir. Bunun için suni gündem yaratmak üzere onlarca adam filmde seferber olmaktadır; bu adamlar "Başkanın Adamları" dır.

Danışman skandalın etkilerini dağıtmak için bir yandan kamuoyunu başka meselelerle uğraştırmayı düşünmüştür. Nihayet sahte (kurgu) bir savaş haberiyle ve ardından gelecek destekleyici sahte haberlerle kamuoyunun skandala odaklanmasının başka bir yöne kaydırılması planlanmıştır. “Filmde stratejik bir iletişime dayanan faaliyetler Brean’ın haberin doğruluğundansa sunulmasının etkili olduğu tezine dayandırılmıştır.” (Geçer ve Şimşek, 2017: 344). Bunun inandırıcı yapılabilmesi için Hollywood yapımcısı Stanley Motts (Dustin Hoffman)’a ulaşılmıştır. Motts ilk duyduğunda kendisine garip gelmiş olsa da işi kabul etmiştir. Amacı kendi tarzında bir Hollywood filmi çekme isteğinde saklıdır.

Motts tüm basın yayın organlarını kullanarak Arnavutluk’la Amerika arasında bir savaş çıkarmıştır (Karakoç ve Mert: 287). Savaşılacak devlet olarak akıllarına Arnavutluk gelmiştir. Kurgulanana göre Arnavutluk Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’ne saldırıp mevcut Başkan kahraman olacaktır. Böylelikle sözde kurmaca (sahte) bir savaş böylece başlatılmıştır.

İnsanlar giderek bu savaşa inanmaya ve skandalı unutmaya başlamışlardır. Fakat bu sözde savaş fazla uzatılmayacaktır çünkü bir süre sonra CIA tarafından işin gerçeği anlaşılacak savaşın bittiği duyurulacaktır. Bunun üzerine yeni bir hikâye uydurularak çavuş William Schumann (Woody Harrelson) Arnavutlar tarafından esir alınacak, hikâye böylece sürecektir.

3.2. Filmin Üç Evresi: Üç Evrede Değişen Şartlara Uygun Geliştirilen Stratejiler

3.2.1 Kamuoyunun Dikkatinin Arnavutluk İle Sözde Savaş Durumuna Çekilmesi

Filmin birinci evresinde kamuoyunun dikkati Arnavutluk ile yapılan sözde bir savaşa çekilmektedir. Bu fikri filmde Conrad ortaya atmaktadır. çıkabileceğini açıkladı. (Karakoç ve Mert: 290-291, 293).

Filmde tarihten örnekler veren Conrad, ufak bir skandalın unutulması için sahte bir savaşın çıkarılması gerektiğini düşünmektedir. Bunun için Motts “özel efekt destekli bir görüntü çekerek tüm medyaya yayılmasını sağlar. Gerçekte elinde bir mısır çipsi kameraya doğru koşan bir kız, özel efektlerle savaş cephesinde elinde kedisıyla bombalardan kaçmaya çalışan küçük bir kıza dönüştürülür. Bu olay için özel beste yapılarak durum daha da ajite edilir.” (Karakoç ve Mert: 287) Filmin içerisinde film mantığı söz konusudur. Filmin içerisinde bu sahte filmi ekleyerek kitleyi manipüle etmesi temel alınmıştır.

Arnavutluk ile böyle bir savaş gerçekte olmamaktadır fakat topluma oluyormuş gibi haber edilmektedir. Böylece kamuoyunun ilgisi bu savaşa yönlendirilerek, asıl ilgilendiğinden ilgisi koparılmak istenmektedir. Kamuoyunu buna inandırmak için kitle iletişim araçları yani medya kullanılmaktadır. Kitle iletişim araçları 21. inci yüzyılın en önemli aygıtları olarak kabul edilmektedir (Karakoç ve Mert: 279). Filmin içerisinde gerçekleşen sahte savaş çekimleriyle halkın daha da önemli bir konu üzerine manipüle edilmesi söz konusudur. Halk televizyonda başkanın skandallarını beklerken, birden Amerika’nın Arnavutluk’la savaş halinde olmasını görmektedir. Halkın düşüncesini değiştirilip, merakına başka meraklar ekleyerek diğer haberin tazeliğini kaybetmesini sağlamaktadır.

İzleyicilerin filmde izledikleri gibi medya aracılığıyla manipülasyon haberler de yapılabilmektedir. Böylece kamuoyu manipüle edilmek istenmektedir. Filmde bunda başarılı olunduğu izlenmektedir. Geçer ve Şimşek (2017)’in kendi çalışmalarında da ifade ettikleri gibi;

“Sunulan kurmaca savaşın sahip olması gereken savaş görüntüleri, insanların yüreğine dokunacak bir beste, bir kahramanın varlığı ve dilden dile dolaşabilecek sloganlar ve figürler de senaryoya eklenince ortaya mükemmel ve gerçekliği tartışılmaz bir savaş çıkacaktır. Öyle ki; üretilen kurmaca savaş haberi CIA’nın savaşın bittiğini duyurmasına rağmen, toplumu gerçeklerden uzak tutmaya ve başkanın seçilmesini tehdit eden unsurların perde arkasında tutulmasına, hatta başkanın ezici bir oy oranına ulaşmasına yetecektir.” (Geçer ve Şimşek, 2017: 344) Filmde sahte bir savaş yaratarak kurgulanan bu sistem içerisinde kitleyi farklı yöne çekip, Amerikan halkının vatanseverliğini ele alarak gündemi farklı bir yönde belirlemiş ve bunu da başarmıştır.

3.2.2. Sözde Savaşın CIA Tarafından Anlaşılması İle Yeni Bir Kahraman Figürüne Doğru Algıların Yönlendirilmesi

Filmin ikinci evresinde Arnavutluk ile yapılan sahte savaşın CIA tarafından anlaşılması sonucunda yeni bir kahraman figürüne doğru algıların yönlendirildiği görülmektedir. Kurgulanan bu sahte savaşın amacı Amerikan başkanının bulaştığı taciz skandalının üstünü örtmek ve bunda kısmen başarılı olunmuştu. Fakat başkanın adamları böyle çıkarlar peşindeyken ülkede ülkenin çıkarını düşünen birimler de vardı.

Filmde CIA görevlisinin de belirttiği gibi ABD tüm dünyayı uydularıyla gözetlemekteydi. Dolayısıyla kendisinden habersiz hiçbir eylem gerçekleşemezdi (Karakoç ve Mert: 294). Sonuçta CIA'nın müdahalesi ile bu sahte savaş daha fazla devam ettirilemedi. Amaç belli bir zamana kadar halkın dikkatini savaşa çekmekti ve bunu da halkla ilişkiler uzmanı devlet çalışanları gerçekleştirmiş oldu.

İşin gerçeği anlaşılana kadar bu sahte savaş bayağı işe yaramış, taciz skandalını halka unutturmayı başarmıştı. Filmde Brean, Stanley ve Ames'in işleri böylece bozulunca savaşmadan da bir savaş kahramanı aracılığıyla savaşın konuşulabileceği konusunda hemfikir olmuşlardır. Üretilen yeni senaryoya göre Amerikan ordusunda çavuş olan William Schumann savaş sırasında eski bir pabuç gibi orada unutulmuş ve Arnavutlar tarafından esir alınmıştır.

Savaşın başarısıyla birlikte yeni bir akım oluşturulmuştur. Savaş gazisinin bu başarı öyküsünde onun geçmişinden bir ayakkabıyla insanlara duygusal bir mesaj verilmiştir. Bunun üzerine de yapılan halkla ilişkiler çalışmalarıyla, savaş kahramanının ait bir ayakkabı savaşın sembolü halini almış ve halk ayakkabıyı özümsemiştir.

3.2.3. Ortaya Çıkarılan Kahramanın Ölmesi, Vatansever Bir Kahraman İmajının Yaratılması, Büyük Bir Cenaze Töreninin Düzenlenmesi

Filmin üçüncü evresinde ortaya çıkarılan kahraman ölmekte, vatansever bir kahraman imajı yaratılarak büyük bir cenaze töreni düzenlenmektedir. Filmde Conrad ve Stanley bir tören düzenleyerek bu askerin Arnavutların elinden kurtarıldığını ilan etmek isterler. Fakat aslında bu kahraman asker akıl hastası bir tecavüzcüdür. Bu anlaşıldığında Conrad ve Stanley şaşkınlıklarını gizleyemezler. Başkan William'a bir savaş kahramanı olarak karşılama töreni yapmaya hazırlanırken, o gelen uçaklarının arıza yapması sonucu inmek zorunda kaldıkları yerde market sahibinin kızına tecavüz etmeye kalkışır ve kızın babası tarafından öldürülür.

Bu olayın üstesinden gelmek için düşünülense, ülkesine zaferle dönen savaş kahramanı olarak William'a cenaze töreni düzenlemek olmuştur. Nitekim "Ellerindeki kahramanı kaybeden başkanın adamları ülke çapında sahte bir cenaze töreni düzenleyerek psikopat bir asker mahkûm olan William'ı ölümsüz bir kahraman yaparlar." (Karakoç ve Mert: 288). Kandırılmalar üzerine kurulu savaşın sahte kahramanı ise, toplumsal bir suç olan cinsel saldırı gerçekleştirdiği sırada kızın babası tarafından öldürülür. Nitekim adam bir suçlu olarak öleceğine olay manipüle edilmiş ve kaza süsü verilerek görkemli bir törenle defnedilmiştir. Bu tören sırasında kamuoyu araştırmalarının sonuçları da açıklanmıştır. Buna göre başkanın oyları %89'a ulaşmıştır.

3.3. Filmin Halkla İlişkiler Açısından Etkilerinin Değerlendirilmesi

Genel olarak filmde medyanın ve medya yoluyla yapılan halkla ilişkilerin gücü görülmektedir. Öyle ki Amerikan başkanının seks skandalı bile insanlara uydurma bir savaş ile unutturulabilmektedir. Filmin hemen başında siyah fon üzerine beyaz yazıyla aşağıdaki yazılar görülmektedir.

"Bir köpek, kuyruğunu neden sallar,

Çünkü köpek, kuyruğundan daha akıllıdır.

Eğer kuyruk akıllı olsaydı, kuyruk köpeği sallardı."

Buna göre bir yönetenler ve bir de yönetilenler sınıfı vardır. Yönetenler iktidar ve güç sahibi odaklar olarak kendi çıkarlarını kovalamaktadırlar. Medya da iktidar ve güç sahiplerinin elinde kullanılmaktadır. Halk medya tarafından kendisine ne haber servis edilirse inanmaktadır. Haberin doğruluğu değil sunuluşu etkili olmaktadır.

Başkanın Adamları filminde görüldüğü gibi gerçekte olanlar... Yaşananlarla medyada söylenenler farklı olabilmektedir. Böylelikle Başkanın Adamları filminin izleyicide bıraktığı etkilerle ilgili de şunlar söylenmektedir;

"İzleyici bu sahneler karşısında, gerçekte yaşananlarla; medyada söylenilerek kamuoyunun inanmasını sağladıkları sanal gerçeklik arasındaki akıl almaz uçuruma şahitlik etmektedir. Haberin yaşananlardan ziyade oluşturulan, yazılan ve bir mecradan dolaşıma sokulan metinlerden ibaret olduğu tespiti, izleyicide sarsıcı ve çevresindeki gerçekliği sorgulatan bir etki bırakmaktadır." (Geçer ve Şimşek, 2017: 348). Bu sorgulamayla birlikte bu filmin izleyiciye etkisi, haberlerin artık gerçekliğin ne kadar ne olduğunu ve güvenilir olduğunu sorgulayacaktır.

4. SONUÇLAR

İzleyici kitlenin ona gösterdiği yoğun bir ilgi ile sinema geçmişten bugüne hızlı gelişme göstermiştir. Sinemanın klasikleri arasına giren çok sayıda film hafızalara kazınmıştır. Sinema etkili bir dile sahiptir. Sinemanın etkinliğini sağlayan unsurlar önemlidir. Filmler eğlendirme amaçlarının dışında başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Filmler vasıtasıyla topluluklara verilmek istenilen mesajlar doğrudan ve hızlıca aktarılabilir. Bu durum günümüzde beşinci sanat olarak kabul edilen sinemanın gücünü oluşturmaktadır.

Filmlerde verilen toplumsal konulu mesajlar ile sık karşılaşılmaktadır. Böylece sinema-halkla ilişkiler ilişkisi önemini artırmakta ve değişik temalarla karşımıza çıkmaktadır. Daha da ötede, özellikle son yıllarda yapılan bazı filmlerde değişik halkla ilişkiler kuramlarının uygulamaları da izlenmektedir.

Makale çalışması kapsamında incelenen ‘Başkanın Adamları’ filmi halkla ilişkilerin ‘Gündem Belirleme Kuramı’ ile ilişkilendirilmiştir. Filmde manipülasyon haber yapımı yoluyla kitlelerin ilgisi asıl konudan suni başka yönler çekilmekte, böylelikle yapılan halkla ilişkilerin ve belirlenen politika alanındaki stratejinin amacına ulaşılmaktadır. Gerçekte de filmde gösterilen siyaset, medya ve halkla ilişkiler ekseninde ilişkiler her dönem görülebilmektedir. Bir yandan bu medyanın ve halkla ilişkiler faaliyetlerinin belirlenen politikalar doğrultusunda kullanılması sonucunda bu politikaların başarıya ulaştırılmalarındaki etkisini ortaya koyarken, diğer yandan ‘Başkanın Adamları’ filminde izlediğimiz örnekte etik yönünden de tartışılabilir. Çünkü filmde önceden belirlenen amaca ulaşmak için her şeyi göze alan Makyavelist bir tavır sergilenmesi neredeyse mubah (olağan) gösterilmektedir. Böylelikle medya ve halkla ilişkilerde etik konusu çok yönlü tartışılabilir.

KAYNAKÇA

Aydın, D. Hollywood Film Örnekleri Üzerinden Halkla İlişkilerde Propaganda ve Manipülasyon, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul 2014.

Ayhan Yılmaz, R. (2013). Halkla İlişkiler Modelleri, Kurum İçi ve Kurum Dışı Halkla İlişkiler. Ünite 5. Halkla İlişkiler (e-kitap) içinde. (Ed.: Aydın Ziya Özgür). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Yayın No: 2713.

Başkan, Ö. (1988). Bildirişim. İstanbul: Altın Kitaplar.

Demirkıran, C. Sin 351 Hollywood Sineması Ders Notları, 2018, https://www.academia.edu/1748337/S%C4%B0N_351_HOLLYWOOD_S%C4%B0NEMASI_DERS_NOTLARI?auto=download.

Ekinci, B. T. “Hollywood Sinemasında Felaket Konulu Filmler ve Değişen Egemen Yapıların Maymunlar Gezegeni Filmleri Bağlamında Analizi”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt 2 Sayı 1, Mart 2013, 215-233, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/83879>.

Geçer, E. ve Şimşek, B. Ş. (2017). “Beyaz Perdede Gündem Belirleme: “Başkanın Adamları ve “Kriz Bizim İşimiz” Filmleri Örneği”, Selçuk İletişim, 10(1): 335-356, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/328671>.

Gomery, D. (2008). Hollywood’un Yükselişi – Hollywood Stüdyo Sistemi (Dünya Sinema Tarihi kitabı içinde. Çeviren: Ahmet Fethi. İstanbul: Kabalcı Yayınları).

Gönenç, E. Ö. (2007). “İletişimin Tarihsel Süreci”, İletişim Fakültesi Dergisi, 87-102, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuifd/article/download/1019012287/1019011531>.

Kalender, A. (2013). Kavram Olarak Halkla İlişkiler, Dünyada ve Türkiye’de Halkla İlişkilerin Tarihsel Gelişimi. Ünite 1. Halkla İlişkiler (e-kitap) içinde. (Ed.: Aydın Ziya Özgür). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Yayın No: 2713.

Karakoç, E. ve Mert, A. (2013). “Sinemada Siyasal İktidar, İdeoloji ve Medya Üçgeni: Wag The Dog Filminin İncelenmesi”, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 279-297, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/206818>.

Kılıç, Ç. Gündem Belirleme Kuramı Çerçevesinde Siyasal Karar Verme Sürecine Sosyal Medya Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.

Melek, G. Medya Arası Gündem Belirleme Kuramı Çerçevesinde Hürriyet ve Twitter Üzerine Bir Çalışma, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2015.

Schatz, T. (2008). Hollywood: Stüdyo Sisteminin Zaferi (Dünya Sinema Tarihi kitabı içinde. Çeviren: Ahmet Fethi. İstanbul: Kabalcı Yayınları).

Uluyağcı, C. (2007). “Simge Kavramı ve Bir Film Çözümlemesi: Karşılaşma”, Selçuk İletişim, 5, 1, 217-224, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/177935>.

Usai, P. C. (2008). İlk Yıllar – Kökenler ve Ayakta Kalanlar (Dünya Sinema Tarihi kitabı içinde. Çeviren: Ahmet Fethi. İstanbul: Kabalcı Yayınları).